

*Mr Gordana Drakić, asistent
Pravnog fakulteta u Novom Sadu*

PRAVNI PROPISI O AGRARNOJ REFORMI U KRALJEVINI SRBA, HRVATA I SLOVENACA

Sažetak: *U radu su prikazani najvažniji pravni propisi koji su done-
seni radi regulisanja sprovođenja agrarne reforme u Kraljevini Srba,
Hrvata i Slovenaca. Razmotrena je i osnovna karakteristika koja je odli-
kovala proces sprovođenja agrarne reforme u posmatranom periodu -
provizorno stanje, koje je nastalo kao posledica rešenja sadržanih u pri-
kazanim pravnim propisima.*

Ključne reči: *agrarna reforma, pravni propisi, provizorno stanje,
Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca.*

Nakon stvaranja Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, među osnov-
nim problemima u državi naročito se isticalo pitanje uređenja odnosa u
oblasti agrara. Agrarni karakter novostvorene države, raznorodnost agrar-
nih odnosa u njenim pojedinim delovima kao i činjenica da je zemljorad-
nja predstavljala osnovnu egzistencijalnu delatnost većine stanovništva
uticali su da agrarni problem dobije poseban značaj. Tome je, svakako,
doprinelo i nezadovoljstvo narodnih masa koje je na selu poprimalo i
revolucionarna obeležja. Navedeni razlozi opredelili su državne vlasti da
rešavanju ovog kompleksnog problema pristupe neposredno nakon formi-
ranja zajedničke države Srba, Hrvata i Slovenaca.

Izvođenje agrarne reforme, sveobuhvatne i kompleksne državne me-
re, trajalo je koliko i sama međuratna jugoslovenska država. U tom perio-
du, grubo posmatrano, možemo razlikovati dve faze. Prva faza obuhvata
period od 1919. do 1931. godine, u toku kojeg je agrarna reforma sprovo-
đena kao privremena mera. Drugu fazu predstavlja period od 1931. do

1941. godine i karakteriše je sprovođenje konačne likvidacije agrarne reforme.

U daljem tekstu ukazaćemo na najvažnije pravne propise koji su doneti radi regulisanja sprovođenja agrarne reforme u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Takođe, izložićemo i osnovne karakteristike agrarne reforme u periodu kada je država nosila naziv Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, a koje su proizašle kao posledica rešenja sadržanih u odnosnim pravnim propisima.¹

Nakon što je regent Aleksandar u svom *Manifestu* od 6. januara 1919. godine izrazio odlučnost u pogledu hitnosti rešavanja agrarnog pitanja, ukidanja kmetstva i velikih zemljišnih poseda, obrazovana je odgovarajuća komisija koja je te planove trebalo da razradi i konkretizuje.² Već 25. februara 1919. godine vlada je prihvatila nacrt podnet od strane komisije i donete su *Prethodne odredbe za pripremu agrarne reforme* – prvi opšti akt kojim su bila utvrđena osnovna načela agrarne reforme.³ *Prethodne odredbe* su predstavljale i neku vrstu programa vlade po kojem je trebalo vršiti agrarnu reformu.

Ovim pravnim propisom bilo je proglašeno razrešenje svih preostalih feudalnih odnosa u onim krajevima države u kojima su takvi odnosi još postojali. Kmetovi su proglašeni za slobodne vlasnike zemlje koju su obrađivali, a bivšim vlasnicima je država garantovala odštetu. Dalje, je bilo predviđeno da će se svi veliki posedi na teritoriji Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca ekspropisati. Od ekspropisanih površina zemlja bi se, potom, dodelila onim državljanima koji se bave zemljoradnjom, a zemlje nemaju uopšte ili je nemaju dovoljno. Prvenstvo prilikom dodeljivanja zemlje su, shodno *Prethodnim odredbama*, imali invalidi, udovice i siročad ratnika, zatim vojnici i dobrovoljci.

Prethodne odredbe su propisivale da će se naknadno, posebnim zakonom, definisati šta se smatra velikim posedom u skladu sa posedovnim i ekonomskim prilikama pojedinih krajeva zajedničke države. Međutim, odmah su bili proglašeni za velike posede: svi fideikomisni posedi i svi ostali posedi od „bar 100-500 jutara“ obradivog zemljišta prema pose-

¹ U radu ćemo izložiti najvažnije pravne propise koji su svojim rešenjima obeležili prvu fazu sprovođenja agrarne reforme u međuratnoj jugoslovenskoj državi. Pri tom se nećemo upuštati u detaljnu analizu i komentarisanje tih akata kao i rezultata njihove primene jer to prevazilazi okvire ovog rada.

² *Službene Novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca* br.2 od 28. januara 1919. godine.

³ Tekst *Prethodnih odredaba za pripremu agrarne reforme* u zbirci *Agrarna reforma uredbе, naredbe i raspisi izdanje Ministarstva za agrarnu reformu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Beogradu*, u daljem tekstu AR-I, Zagreb 1920, 12-17.

dovnim i ekonomskim prilikama svoga kraja.⁴ Dalje je bilo propisano da će se veleposednicima davati odšteta za eksproprisano zemljište ali da će se pojedini precizirati posebnim zakonom. Dok se definitivno ne sprovede deoba velikih poseda, bilo je propisano da će država agrarnim interesima izdavati u privremeni zakup zemlju poseda koji su bili izričito proglašeni za velike.

Prethodnim odredbama za pripremu agrarne reforme bio je pravno utemeljen proces promene agrarnoposedovne strukture u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca. Jedan od najvažnijih razloga za otpočinjanje tog procesa i njegovo normativno uređenje bilo je revolucionarno vrenje koje se osećalo na selu posle Prvog svetskog rata. Tekst jednog od paragrafa *Prethodnih odredaba* bio je posebno namenjen smirivanju nezadovoljstva jer je predviđao isključivanje iz reda korisnika agrarne reforme svih onih koji budu osuđeni zbog pljačkanja, otimanja ili samostalnog deljenja tuđe zemlje.⁵

Ministarski savet je, zatim, 10. aprila iste godine izdao *Naredbu o delomičnom izvođenju Prethodnih Odredaba Ministarskog Saveta za pripremu agrarne reforme od 25. februara 1919. godine* radi obezbeđivanja kontinuiteta poljoprivredne proizvodnje na velikim posedima.⁶ Prilikom donošenja ove Naredbe vlada je zaobišla Privremeno narodno predstavništvo u nameri da što brže donese akt koji bi doprineo daljem učvršćenju poretka. *Naredbom* je bilo predviđeno da se zemlja velikih poseda izdaje u privremeni zakup do 31. oktobra 1919. godine. Poverenici za agrarnu reformu, ustanovljeni ovim propisom kao organi agrarne reforme, morali su da upozore agrarne interesente, prilikom dodele zemlje, da se radi o privremenom zakupu. Istovremeno je trebalo da ih obaveste da će prilikom definitivne podele zemljišta, koja će „uslediti kasnije“, biti isključeni svi koji bi zemlju sami otimali ili nemarno obrađivali površine koje su im dodeljene. *Naredba* od 10. aprila 1919. godine potvrdila je rešenost vlade da načela agrarne reforme proklamovana u februaru sprovede u delo što je dodatno umirilo sve one koji su čekali da im se dodeli zemlja.

Donošenjem *Prethodnih odredaba za pripremu agrarne reforme* i *Naredbe Ministarskog Saveta od 10. aprila 1919. godine* uspostavljeno je provizorno stanje u sprovođenju agrarne reforme. Zemlja je agrarnim interesentima izdavana u privremeni jednogodišnji zakup. Postojala je

⁴ Paragraf 9. *Prethodnih odredaba za pripremu agrarne reforme*

⁵ Paragraf 23. *Prethodnih odredaba za pripremu agrarne reforme*

⁶ Tekst *Naredbe o delomičnom izvođenju Prethodnih odredaba Ministarskog Saveta za pripremu agrarne reforme od 25. februara 1919. godine*, AP-I, Zagreb 1920, 18-22.

namera da se provizorno stanje okonča donošenjem zakona o agrarnoj reformi koji bi uredio sva pitanja njenog sprovođenja. Međutim, s obzirom na postojeće društvene i političke prilike i antagonizme to nije bilo jednostavno. Izvesni pokušaji da se, u Privremenom narodnom predstavništvu, najpre, formalno ozakone *Prethodne odredbe*, a potom, po napuštanju te ideje, raspravlja o projektu zakona o agrarnoj reformi, koji je pripremio resorni ministar, i da se taj tekst, eventualno, usvoji, su propali.⁷

Vlada i ministar za agrarnu reformu su nastavili sa izdavanjem pravnih propisa kojima su, u skladu sa potrebama, obezbeđivali odgovarajuća rešenja, a ujedno i učvršćenje provizornog stanja u izvođenju agrarne reforme.

Tako je 21. jula 1919. godine doneta *Uredba o zabrani otuđenja i opterećenja zemljišta velikih poseda*.⁸ Ovim propisom je bilo određeno da se, radi osiguranja eksproprijacije, svi privatni veliki posedi koji su prelazili određene površine, navedene u 2. članu, ne mogu otuđivati i opterećivati osim sa odobrenjem ministra za agrarnu reformu. Zabranu otuđivanja i opterećivanja velikih poseda trebalo je da nadležne vlasti unesu kao zabeležbu u zemljišnim knjigama. Uredbom su od pomenute zabrane bili izričito izuzeti veliki posedi koji su bili u svojini države, opština, zemljišnih zajednica i imovnih opština. Ministar za agrarnu reformu bio je ovlašćen da, na molbu vlasnika poseda ili hipotekarnog poverioca, dozvoli da se izvesna površina, najviše do maksimuma, izdvoji od zabrane. Bilo je propisano da će se tako izdvojena površina vlasniku uračunati u maksimum koji će mu ostati nakon što država sprovede eksproprijaciju njegovog poseda. U *Uredbi* su bili taksativno navedeni slučajevi u kojima je ministar mogao izdati dozvolu za otuđenje zemljišta ali samo ako to nije štetilo pravilnom izvođenju agrarne reforme.

Uredba o zabrani otuđenja i opterećenja zemljišta velikih poseda doneta je, pre svega, sa ciljem da se obezbedi sprovođenje eksproprijacije i da se spreči izigravanje agrarne reforme putem otuđivanja zemljišta i drugim pravnim poslovima. Ona je uvela i jednu novinu definisanjem veličine poseda, koji su potpali pod udar agrarne reforme, u zavisnosti od kraja države u kojem se nalazio. Naime, u *Prethodnim odredbama za pripremu agrarne reforme* bilo je navedeno da će naknadno biti definisano šta se smatra velikim posedom. „Ta napomena o naknadnom definisanju velikog poseda izgleda, bar na prvi pogled, sasvim umesna, jer se u

⁷ M. Erić, *Agrarna reforma u Jugoslaviji 1918-1941*, Sarajevo 1958, 338.

⁸ *Službene Novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca* br.82 od 12. avgusta 1919. godine.

njoj pledira na osobnosti pojedinih krajeva Kraljevine SHS. Suština napomene o naknadnom definisanju velikog poseda bila je u tome da se u pogodnom momentu odstupi od načelne odluke prethodnih odredaba o eksproprisanju svih poseda od 100 do 500 kj i da se tako, bar delimično, zaštite interesi veleposednika.⁹ Dakle, *Uredbom* od 21. jula 1919. godine izmenjena je načelna odluka *Prethodnih odredaba* o veličini poseda koji se eksproprisu, a uvedena je ustanova maksimuma na osnovu kog se određivalo da li neki posed mora da postane objekat agrarne reforme. U njoj su, naročito kada je reč o području Vojvodine, vrednosti maksimuma povećane čime su indirektno bili zaštićeni interesi velikih posednika.

Sledeći propis koji je bio značajan za sprovođenje agrarne reforme u Kraljevini SHS bila je *Uredba o izdavanju zemljišta velikih poseda u četvorogodišnji zakup*, doneta 3. septembra 1920. godine.¹⁰ Uredbom je ovlašćeno Ministarstvo za agrarnu reformu da, do definitivne podele velikih poseda, preuzme u svoju upravu površine zemljišta –oranice, livade i pašnjake- upisane u katastralne posedovne listove na ime velikih posednika, ako ih agrarni uredi svojim rešenjem odvoje od velikog poseda i proglase raspoloživim za svrhe agrarne reforme. Ministarstvo za agrarnu reformu je, potom, takve površine zemljišta izdavalo u privremeni – četvorogodišnji zakup agrarnim interesentima počev od 1. oktobra 1920, pa do 30. septembra 1924. godine. Ovaj rok se, shodno Uredbi, mogao produžavati „dok zemljište zakonitim putem ne pređe u svojinu zakupaca“.¹¹ Ovim rešenjima pravno je utemeljeno provizorno stanje u sprovođenju agrarne reforme, samim tim postalo je neizvesno dokle će reforma trajati i da li će agrarni interesenti naposljetku dobiti zemlju u svojinu.

Veleposednici su, prema Uredbi, imali pravo da sami izaberu polovinu površine maksimuma zemljišta koji im je bio zagarantovan. U maksimum poseda uračunavale su se oranice, livade, voćnjaci, vinogradi i vrtovi kao i obradivo zemljište koje je veleposednik otuđio posle 25. februara 1919. godine. Osim toga, velikim posednicima ostavljani su dvorište i manji kompleksi šuma za potrebe ogreva i građe. Mogla im se ostaviti i površina iznad maksimuma, i to na osnovu obrazloženja ekonomskog veštaka, ako je to bilo neophodno potrebno radi održanja agrarne i mlekarske industrije, gajenja stoke, ergela, semena i proizvodnje

⁹ N. Gaćeša, *Agrarna reforma i kolonizacija u Bačkoj 1918-1941*, Novi Sad 1968, 53.

¹⁰ Tekst *Uredbe o izdavanju zemljišta u četvorogodišnji zakup* u zbirci AP-I, Zagreb 1920, 54-63.

¹¹ Paragraf 1. *Uredbe o izdavanju zemljišta u četvorogodišnji zakup*.

industrijskog bilja. Lista kultura za čije uzgajanje je ostavljano zemljište preko maksimuma bila je proširena, što je, dodatno, omogućavalo da veleposednici zadrže više zemljišta od maksimuma.¹² Sledeći ustupak u korist vlasnika velikih poseda sastojao se u tome što ako posed nije prelazio maksimum više od 10% moglo im se i to zemljište ostaviti na slobodno iskorišćavanje (paragraf 4.). Ministar za agrarnu reformu je, na osnovu Uredbe, bio ovlašćen da odredi izdavanje određenih površina velikih poseda u jednogodišnji zakup u slučajevima gde, s obzirom na obradu i đubrenje zemlje, nije bio nužan višegodišnji zakup.

Uredba o četvorogodišnjem zakupu sadržala je brojne odredbe o uslovima zakupa i o obavezama zakupaca. „Pošto je bilo malo vjerovatno da se zakupci neće ogriješiti o neku obavezu, održanje zakupnog ugovora zavisilo je uvijek od agrarnih vlasti. Time je obezbijedena mogućnost političkog ucenjivanja agrarnih subjekata...“¹³

U Bačkoj i Banatu do kraja 1920. godine nisu se mogle primeniti odredbe *Uredbe o izdavanju zemljišta velikih poseda u četvorogodišnji zakup*, pa je zemlja agrarnim interesentima izdata samo u jednogodišnji zakup. Ministar za agrarnu reformu je naložio županijskim agrarnim uredima na tom području da pristupe reviziji svih poslova izvršenih u sprovođenju agrarne reforme do 1921. godine i naglasio da svaki dalji rad mora biti u skladu sa odredbama Uredbe.¹⁴

Vidovdanski ustav donesen sledeće 1921. godine u svom 43. članu je propisivao da će se eksproprijacija velikih poseda i njihova podela u svojini licima koja zemlju obrađuju, urediti zakonom. Ovakvom ustavnim odredbom nije se diralo u provizorno stanje u sprovođenju agrarne reforme već je ostavljeno da se ono reguliše odgovarajućim zakonom.¹⁵

Skoro godinu dana nakon što je donet ustav, 18. maja 1922. godine ministar za agrarnu reformu Krsta Miletić podneo je Narodnoj skupštini projekat zakona o eksproprijaciji velikih poseda i kolonizaciji. Predlog zakona je sadržao vrednosti maksimuma utvrđene u *Uredbi o zabrani otuđivanja i opterećivanja* iz 1919. godine, sa nekim novim rešenjima koja su imala za cilj povećanje zemljišnog fonda reforme. Bila je određena i veličina površine zemljišta koja se može dati agrarnom interesentu.

¹² B. Lekić, *Agrarna reforma i kolonizacija u Jugoslaviji 1918-1941*, Beograd 2002, 108.

¹³ M. Erić, nav. delo, 347.

¹⁴ N. Gačeša, nav. delo, 61-62.

¹⁵ *Službene Novine Kraljevine SHS* br.142A od 28. juna 1921. godine. Vidovdanski ustav, pored navedenog, sadržao je još članova koji su se odnosili na agrarnu reformu. U ovom radu nećemo ih navoditi i analizirati jer njihovo detaljnije tumačenje može biti predmet posebnog rada.

Predlog je, zatim, bio upućen posebnom odboru na razmatranje ali se nakon toga o njemu nije više raspravljalo.¹⁶

Sledeće godine, u junu, ministar Miletić je, sa ovlašćenjem vlade, podneo skupštini isti predlog dopunjen sa jednim članom kojim se dozvoljavalo da agrarni interesent otkupi zemlju, koja mu je dodeljena, od veleposednika na osnovu međusobnog sporazuma. Projekat je ponovo naišao na opoziciju u parlamentu i, kao i prethodni, završio u skupštinskoj arhivi. Međutim, pomenutim članom bila je nagoveštena politika fakultativnog otkupa u agrarnoj reformi koja je narednih godina usledila.¹⁷

Dakle, kako projekat zakona o eksproprijaciji velikih poseda i kolonizaciji nije bio usvojen u skupštini, javila se u leto 1924. godine potreba da se reši pitanje o produženju privremenih zakupa svih poseda koji su na osnovu Uredbe od 3. septembra 1920. bili izdati do 30. septembra 1924. godine. Ministar za agrarnu reformu je slovom pomenute Uredbe iz 1920. godine bio ovlašćen da četvorogodišnji rok zakupa produži. On je to svojim rešenjem od 18. jula 1924. godine i učinio, tako da su svi dotadašnji privremeni zakupi produženi „do donošenja Zakona o eksproprijaciji velikih poseda i kolonizaciji, kojim će se rešiti definitivno pitanje otkupa preuzetih zemljišta i ista preći u svojinu onih, kojima su dodeljena, kao i do uvođenja istoga u život“.¹⁸

Donošenje ovog rešenja stavilo je tačku na očekivanja da će po isteku četvorogodišnjeg zakupa konačno doći do rešenja agrarnog pitanja putem donošenja jedinstvenog zakona. Provizorno stanje u sprovođenju agrarne reforme nastavljeno je sve do donošenja *Zakona o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima* u junu 1931. godine.¹⁹ „U ovom drugom periodu provizorija, koji je trajao sedam godina, agrarni interesenti su i dalje dobijali zemlju kao zakupci. Naime, četvorogodišnji zakup je produžavan iz godine u godinu uz vrlo česte revizije i superrevizije agrarnih subjekata...“.²⁰

Kako bi se, međutim, ipak primakla konačnom rešenju agrarnih odnosa, vlada je 1925. godine pokušala, u više navrata, da omogući fakultativni otkup agrarnog zemljišta od strane subjekata agrarne reforme. Konačno je članom 38 *Zakona o budžetskim dvanaestinama* od 31. jula 1925. godine bio ovlašćen ministar za agrarnu reformu da do donošenja

¹⁶ S. Šećerov, *Istorija jugoslovenske agrarne reforme i agrarnog zakonodavstva od 1919. do 1934. godine*, Rukopisno odeljenje Matice srpske M.14.029, 148. i dalje.

¹⁷ Isto, 156.

¹⁸ AR-II, 95.

¹⁹ Tekst *Zakona o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima* u zbirci G. Niketića *Zakonodavstvo o likvidaciji agrarne reforme*, Beograd 1932, 1-39.

²⁰ N. Gaćeša, nav. delo, 127.

zakona o eksproprijaciji velikih poseda i kolonizaciji može odobravati prodaju i gruntovni prenos nekretnina, koje su stavljene pod udar agrarne reforme, a premašuju zakonske maksimume. „Ali i ova odredba nije mogla da pomeri likvidaciju agrarnih poslova u Kraljevini zato, jer je baš u to vreme izbila velika i teška poljoprivredna kriza. Cene zemljoradničkim proizvodima pale su i agrarni interesenti i kolonisti imaju i inače dosta potreba, koje nisu mogli dosada da zadovolje. A usled pada cene svojih proizvoda...nisu mogli da uđu u kupovinu svoje zemlje“.²¹

Sprovođenje agrarne reforme je na osnovu navedenih propisa nastavljeno sličnim tempom sve do proglašenja diktature kralja Aleksandra Karađorđevića 6. januara 1929. godine. Glavni zakonodavni posao oko likvidacije agrarnih odnosa odvijao se upravo u okvirima Šestojanuarskog režima. To je bio slučaj i sa donošenjem jedinstvenih zakona iz drugih oblasti državnog i društvenog života zajedničke države Srba, Hrvata i Slovenaca. Pored objektivne kompleksnosti agrarnog problema i privredne krize koja je zahvatila i Kraljevinu SHS, nesredene političke prilike i stalna previranja predstavljale su ključnu prepreku za efikasnije sprovođenje agrarne reforme.

Kao osnovnu karakteristiku agrarne reforme u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, kada analiziramo njenu pravnu regulativu, pored mnoštva propisa koji su doneti, možemo istaći provizorno stanje u njenom sprovođenju. Nakon donošenja *Prethodnih odredaba za pripremu agrarne reforme* usledilo je, u zavisnosti od agrarnih odnosa u pojedinim pokrajinama, donošenje različitih uredaba, naredaba, uputstava, rešenja i na osnovu njih sprovođenje agrarne reforme.

Ovi pravni propisi su regulisali aktuelne probleme ali su u osnovi predstavljali pripremu za donošenje konačnih zakona koji bi sveobuhvatno rešili agrarne odnose u zemlji. Država je, na taj način, davanjem veleposedničke zemlje u privremeni zakup agrarnim interesentima stvorila provizorno stanje koje se zbog društvenih i političkih prilika prolongiralo. Savremenici su u svojim raspravama isticali nedostatke provizorijuma u sprovođenju agrarne reforme i posledice koje je izazvao.²²

Nesumnjivo je da je izdavanje zemlje u privremeni zakup stvorilo nesigurnost kod agrarnih interesenata koji nisu znali hoće li konačno i postati vlasnici zemlje koju su obrađivali. To se odrazilo na kvalitet njihovog obrađivanja dodeljene zemlje, što je za posledicu imalo smanjenje

²¹ S. Šećerov, *Pregled agrarnih odnosa u Jugoslaviji*, u zbirci *Iz naše agrarne politike 1919-1929*, Beograd 1930, 82.

²² Videti: S. Šećerov, *O otkupu agrarnih zemalja*, u zbirci *Iz naše agrarne politike*, Beograd 1930, 90 i J. Demetrović, *Agrarna reforma u Jugoslaviji*, Beograd 1933, 5-6.

proizvodnje. Provizorno stanje u sprovođenju agrarne reforme političke stranke su koristile da, prilikom borbe za vlast, raznim obećanjima da će sprovesti konačnu likvidaciju reforme čim stupe na vlast, pridobiju podršku narodnih masa.

Međutim, brojni pravni propisi i prelazno stanje u sprovođenju agrarne reforme stvoreno na osnovu njih u Kraljevini SHS imali su veliki značaj jer su proglašenje eksproprijacije velikih poseda i početak agrarne reforme uticali na stišavanje nezadovoljstva na selu čime su izbegnuti širi društveni nemiri i destabilizacija novostvorene jugoslovenske države.

*Gordana Drakić LL.M., Assistant
Novi Sad School of Law*

The law regulations on democratic land reform in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes

Abstract

One of the most important issues in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes was agrarian issue. Various and specific structure of land possession in different parts of the country and revolutionary mood in villages among the peasants, were the reasons which justified taking actions to organize and carry out democratic land reform in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes.

The legal regulations were very important for proper execution of democratic land reform. The author explains the most important legal regulations that were passed in the course of the democratic land reform in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes.

The main characteristic of the democratic land reform was the, so called, temporary situation, which was established through certain clauses of some legal regulations. The peasants received their lots only in several years lasting lease instead in ownership.

This temporary situation in the course of the democratic land reform in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes lasted until the law which announced the liquidation of the democratic land reform on large land properties was passed in 1931.